

SZEMLE

Dr. Mészáros István:

KISFILM AZ OSZTÁLYFŐNOKI ÓRÁN

Tankönyvkiadó, Bp., 1968., 341 oldal, 7,20 Ft

Az elmúlt években az audió-vizuális oktatás jelentősen fejlődött. Egyre több és több oktatófilmet használnak iskoláink az oktatás hatékonyságának fokozására. Az egyes nevelési feladatok megoldására azonban ma még csak szórványosan használják fel a filmet, ezért e munka ráirányítja a figyelmet a kisfilmre, mint nevelési segédeszközre.

A film sajátos művészi eszközeivel erős alakító hatást képes gyakorolni a tanulóifjúságra. Ezért indokolt, hogy tervszerűen, pedagógiaileg-módszertanilag átgondoltan a konkrét nevelési feladatok megoldásánál a filmet is felhasználjuk. Erre vonatkozóan az Országos Pedagógiai Intézet pedagógiai tanszéke és a Magyar Filmtudományi Intézet nevelési csoportja közösen végzett kutatómunkát, melynek elméleti problémáit, és gyakorlati eredményeit tárja fel e mű.

A tanulmány elemzi a film nevelőhatását, személyiség alakító-formáló szerepét. Ismerteti az osztályfőnöki órán történő felhasználásának módszereit. Mindezt óraleírásokkal, óratervekkel, óraelemzésekkel teszi szemléletessé.

Külön értéke a munkának a filmajánlás, amelyben 118 kisfilm legfontosabb adatait és rövid tartalmi összefoglalását közli. Nevelési aspektusú utalásai a tervszerű felhasználáshoz nyújtanak támpontot.

E mű praktikus segítség a nevelőmunka hatékonyságának fokozásához. Útmutatásait a filmgéppel rendelkező iskolák eredményesen használhatják.

Dr. Révész Béla

Márkus István:

FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC

1848—49.

A *Képes Történelem* sorozat egyik kitűnő kötete hat fejezetben tárja fel népünk történetének egyik kimagasló szakaszát. A felső tagozatos ifjúságnak a kezébe kell adni ezt a könyvet. A 48-as események legkiemelkedőbb mozzanatait bontja ki a szerző ifjú olvasóinak. A szöveget számtalan kép, színes kép, rajz

egészíti. Jól áttekinthető rajzok, vázlatok szemléltetik a legfontosabb hadműveleteket, csatákat. Részletes időrendi táblázat biztosítja a sok-sok esemény fölötti biztos áttekintést.

Jó szolgálatot tesz a *Móra könyvkiadó* a sorozat ezen kötetével is. Részben támogatja a tantervi anyag elmélyítését, de szolgálja az olvasóvá nevelést is. A kötet második kiadása igazolja, hogy a kiadó törekvése megértésre talált.

Kántor Zsuzsa:

CSACSIFEJ

A *Sirály Könyvek* ezen kötete négy kisregényt ölel fel: Hősnő civilben, Csacsifej, Hurrá, lógunk! valamint a Pingvin-parádét. Miért lesz sikere ennek a kötetnek is? — Mert a mai iskolások életéről szólnak s igazat mondanak. A szerző nagyon jól ismeri az általános iskolás korú gyerekeket, fiatalokat. Közöttük él, látja problémáikat, örömeiket, gondjaikat-bajaikat. Együtt él velük. Olvasói számára a történetek „ismertek”, velük is megtörténhetett vagy legalább valami hasonlót megfigyelhettek, vagy talán a könyvecske elolvasása után fogják megfigyelni.

Keserű Ilona kedves rajzai jól segítik a szerzőt. Éppen ez legnagyobb érdeme.

(Móra Könyvkiadó, Budapest, 1968. 216 oldal.)

Rozsnyai Istvánné:

KÖZÖSSÉG SZÜLETIK

Tankönyvkiadó, Budapest, 1968. 396 lap.

A pedagógus szerző nehéz, de nagyon fontos és szép feladatra vállalkozott makarenkói ihletésű könyvének megírásakor, amely mind tartalmát, mind műfaját tekintve eltér a szokványos pedagógiai munkáktól.

A közösségről, egy középiskolai közösség születéséről íródott munka, az ellenforradalmat követő években igazgatóként működő szerző naplószerűen feljegyzett gyakorlati tapasztalatait tartalmazza. A közösségi nevelés programjának megvalósítása, a fegyelemre, kezdeményezésre, tanulmányi és társadalmi aktivitásra történő nevelés, a követelmények és távlatok makarenkói elveinek gyakorlati alkalmazása különösen fontos feladata volt

ebben az időszakban a „politizáló iskola” elvét valló pedagógusoknak. A szocialista iskolai közösség megteremtését nehezítette az is, hogy „kétfrontos” harcot kellett vívni az iskolai közösség egységéért, egyrészt a tanulói közösség — a KISZ szervezése —, másrészt a nevelésközpontú tantestület kialakítása érdekében. A szerző kitűnően illusztrálja, hogy az iskolai közösség szervezése, a „közösség születése” mennyire igényli a pedagógiaiilag nagyon alaposan felkészült nevelők szervező és irányító munkáját. A könyv egyik legfőbb értéke az, hogy szinte konkrét programot nyújt a közösségi nevelés munkájához még akkor is ha ma már sok tekintetben más jellegű problémákat találunk a közösségépítő munka során. Szereplői — tanulók és tanáraik —, szinte törvényszerűen igazolják, hogy a személyiség a maga teljességében csak a jól szervezett, pozitív hatású közösségben bontakozhat ki, önmagát és a közösséget egyaránt gazdagítva.

Mivel a szerző szinte teljes mértékben a tanórán kívüli közösségi nevelőmunka kérdéseivel foglalkozik, és az egyébként igen értékes munka csak egy bizonyos oldalról, főleg az ifjúsági mozgalmon keresztül mutatja be az iskolai közösség kialakulását, ezért osztjuk Szokolszky István véleményét, hogy a könyv „egy befejezetlen — de befejezetlenségében is izgalmas és eredményes — pedagógiai vállalkozásról számol be.”

Rozsnyai Istvánné munkáját elsősorban az általános iskolai igazgatóknak, osztályfőnököknek és úttörővezetőknek ajánljuk, de hasznos olvasmányul szolgálhat valamennyi általános iskolai nevelő számára is.

Dr Riesz Béla

Kovács István:

ÉLŐVILÁG

ajánló bibliográfia az 5—8. osztályos tanulók számára

Tankönyvkiadó, Bp., 1967., 120 oldal, 7,— Ft.

Az általános iskolai tantárgyak egyik egyetemes feladata a tanulók olvasóvá nevelése. E feladat megoldásához nyújt segítséget e mű azzal, hogy osztályonként és témakörönként felsorolja azokat a könyveket, amelyeket az élővilág tantárgy keretében javasolhatunk elolvasásra a tanulóknak. Olyan műveket sorol fel, amelyek a közelmúltban jelentek meg és így megtalálhatók az iskolai és közkönyvtárakban, valamint a könyvesboltokban.

A válogatás széles biológiai aspektusú. Nemcsak azokat a könyveket sorolja fel, amelyek tartalma szorosan kapcsolódik a szaktárgy tantervi anyagához, hanem azokat is, amelyek csak részben tartalmazznak ilyen anyagot.

A könyvekről adott rövid tájékoztatások elsősorban rövid pedagógiai vonatkozású utalások, amelyek segítséget nyújtanak a nevelő számára, hogy az anyag feldolgozásakor mely műveket tudja felhasználni és a tanulókkal felhasználtatni.

Dr. Révész Béla

Kériné, Sós Júlia:

DIÁKÉVEK, DIÁKSORSOK

Tankönyvkiadó, Budapest, 1968. 104 l.

Húsz év gazdag pedagógiai megfigyeléseit, tapasztalatait rendszerézi az író e, rövid, de sokoldalú tanulmányban. A pedagógiai történetének legutóbbi 20 éve vonul el előttünk érdekes és gondolkodtató esettanulmányokon keresztül. Elsősorban középiskolás korú diákok régi és mai arca bontakozik ki előttünk a család, az iskola és a társadalom kölcsönhatásában, azonban az általános iskolában tanító pedagógusok számára is rendkívül hasznos olvasmány; — főleg azért, mert különböző körülmények között élő családok típusait, az itt élő gyermekek sorsát, az iskolai életbe való beilleszkedésük problémáit, pályaválasztásukat és a különböző életpályákon való boldogulásukat viszi végig az író, közvetlen, beszélgető stílusban. Különösen figyelembe ajánlható a most kezdő fiatal pedagógusoknak, akik hasonló problémákkal nap-nap után találkozni fognak és az itt leírt pedagógiai esetek, az ezekből levont következtetések bizonyára segítségükre lesznek a problémák megoldásában, hiszen egy sokéve tanító kollega nyújtja át számukra gondosan rendszerezett tapasztalatait.

Függ Tiborné

Fónay Tibor:

AZ ELSZÜRKÜLÉS VESZÉLYE

Tankönyvkiadó, Budapest, 1968. 98 l.

Pedagógiai közéletünk egyik legégetőbb, legizgalmasabb, legtöbbet vitatott problémáját veti fel Fónay Tibor igényes, sokoldalúan elemzett tanulmányában. A pedagógus örökös fenyegető veszélye: a fejlődéstől való lemaradás, a megelégedettség az elszürkülés. E veszély elleni védekezés tartalmát, módját bontolja az író éles vitaszellemben, eleven stílussal. Könyvének fő-erénye az, hogy nemcsak tényeket sorakoztat fel konkrét számadatok, százalékos kimutatások tükrében, hanem ezzel egyidőben reálisan rámutat az okokra, a mögötte rejlő körülményekre, a kihasználatlan lehetőségekre, a helyenkénti érdektelenségekre. A szerző alapos felmérést

végzett az érdeklődés és igény szintjén, ahol kutatás tárgyává tette a könyvvállomány számát, annak megoszlását, a kulturális jellegű kiadások évi összegét, az utazások számát, irányát, stb., majd az önképzés szintjét, mélységét elemzi.

Fónay Tibor bátran, reális lehetőségekkel számolva keresi a kiutat, vallja, hogy van kiút, de ezt nekünk kell megkeresnünk. Tanácsai, javaslatai megszívlelendők, figyelmeztető gondolataira oda kell figyelniünk, mert az elszürkülés veszélye mindannyionkat fenyeget!

Függ Tiborné

AKCELERÁCIÓ ÉS SZEXUÁLIS NEVELÉS

Tankönyvkiadó, Bp., 1968., 100 oldal, 6,— Ft.

„A pedagógia időszerű kérdései külföldön” sorozat 18. kötete a fiatalok meggyorsult testi és szellemi fejlődéséből, az iskolás korú fiúk és lányok egymáshoz való viszonyából fakadó pedagógiai problémákat tárgyalja.

A mű tanulmánykötet, amelyben 8 munka nyújt tájékoztatást e témával kapcsolatos szovjet, svéd, német, svájci, belga és francia pedagógusok, pszichológusok és orvosok vizsgálatairól.

A tanulmányok között elvi jellegű értékelést találunk a nemi erkölcs szociológiai aspektusáról, konkrét vizsgálatokon alapuló tényfeltárást a gyermekek nemi életéről, az akceleráció hatására kialakuló magatartási formákról a gyermek- és ifjúkorban. A közös tanterem és koedukáció problémáját sokoldalúan vizsgálja, meghatározva benne a szülők és pedagógusok szerepét. Elemzi azokat a módszereket, amelyek nemcsak arra készítik elő a fiúkat és a lányokat, hogy megérjének egymással az iskola padjaiban, hanem arra is, hogy az életben megértsék egymást.

A biológiai felvilágosítás és a tanulók szexuálitikai felelősségének fejlesztése napjaink egyik lényeges nevelési problémája. A pedagógusok és a szülők körében még megnyilvánuló álszemérem és a témának „kényes kérdés”-ként való kezelése inkább elhallgattatja, mint megoldja a problémákat. Pedig ezek a nevelési feladatok léteznek az óvodáskortól kezdve a serdülő és ifjúkorig. A tanulmányok értékét növeli az a törekvésük, hogy a szexualitással kapcsolatos nevelési problémákkal őszintén szembenéznék és így segítséget adnak azok megértéséhez, tanácsot nyújtanak ezeknek az olykor nem könnyű gondokat okozó nevelési feladatoknak megoldásához:

Dr. Révész Béla

Durkó Mátyás:

FELNÖTTNEVELÉS ÉS NÉPMŰVELÉS

Tankönyvkiadó, Budapest.

A „nevelés” szocializmust építő társadalomban nem csupán az iskola egyik alapvető problémája, hanem az egész életre szóló, ami végeredményben és kissé vulgárisan, de taláiban fogalmazva azt is jelenti, hogy az embert addig kell nevelni és nevelhető is, — míg a társadalom aktívan tevékenykedő tagja. Maga a nevelésméлет tudománya is úgy keletkezett, hogy nagyon hosszú — talán évezredek — társadalmi gyakorlat után parancsolóan szükségessé vált a nevelésre való gondolatok összegezése, elvi általánosítása és rendszerbe való foglalása. A nevelés társadalmi tevékenység. A társadalmi fejlődés objektív törvényei, a gazdasági, politikai, szociális és kulturális adottságok mindenkor meghatározzák az adott társadalom nevelésének célját, tartalmát, módszereit, feladatát, intézményeit és a nevelésre vonatkozó elméletet, a neveléstudományát is.

Igen ám, de ezek a megállapítások eddig csupán a gyermekek és az ifjak nevelésére korlátozódtak. Miután a nevelés, mint ilyen ma már egész életre szóló kategória, eljött annak az ideje, hogy valaki megfogalmazza a nevelés „új” tárgyának, a felnőtt embernek a jellemzését — felnőttkori sajátosságait — meghatározó sajátosságait s mindazt ami ezzel összefüggésben segíti a felnőttek nevelését. Erre a nem könnyű munkára vállalkozott Durkó Mátyás „Felnőttnevelés és népművelés” c. munkájában. A mű írója már az előszóban felhívja a figyelmet, hogy megállapításai nem a teljesség igényével készültek végleges törvényességek. Hadd idézzük őt magát: „...teszünk mi is pontot a felnőttnevelés néhány pedagógiai alapproblémájáról szóló munkánk végére, tudván azt, hogy ez a „be-fejezés” csak viszonylagos, a kutatást tovább kell folytatni...”

A könyv 4 fő fejezete

— A felnőttnevelés és a népművelés társadalmi szükségessége és feladataival (17—130. old),

— A felnőtt nevelhetőségével,

— a felnőtt élettapasztalatára építés mint a nevelési folyamat egyik alapproblémájával, és

— a felnőttnevelés és a népművelés tudományelméleti és rendszertani kérdéseivel foglalkozik.

Hasznosnak tartjuk a mű végén a 253 magyar és külföldi irodalom jegyzékét.

Mindazok a pedagógusok, akik a felnőttek iskolarendszerű oktatásával, nevelésével foglalkoznak, akik a népművelésben

A könyv I. alatt jelzett fejezete „*A felnőtt-nevelés és a népművelés társadalmi szükségessége és feladatai*” címen először történeti fejlődésében vizsgálja a felnőttnevelés alakulását egészen napjainkig, majd a szocialista társadalomban a felnőttnevelés és a népművelés szükségességét előidéző tényezőket taglalja és az ezekből adódó feladatokat összegezi és rendszerezi. (17—130. oldalig.)

A II. fejezet a *felnőttek nevelhetőségéről* ad valós képet részletesen taglalva a felnőttek képezhetőségét, tanulási képességét kétségbe vonó elméletek tarthatatlanságát, és kifejtve a felnőtt fejlődési lehetőségére, nevelhetőségére vonatkozó marxista álláspontot. (131—158. old.)

A III. fejezet ismét egy nagyon lényeges résztemát tárgyal, a *felnőtteket jellemző élet-tapasztalatra való építést*. Itt szerepel az élet-tapasztalat-kialakulás fejlődéslelektani és szociológiai jellemzése, sajátosságai, helye a megismerés folyamatában, pszichológiai jellemzése, fogalmának a meghatározása, stb. (159—220. old.)

A IV. fejezetben a szerző a *felnőttnevelés és a népművelés tudományelméleti és módszertani kérdéseire* igyekszik nagy felkészültséggel és alapos részletességgel választ adni. (221—276. old.)

„Irodalom” címszó alatt 253 szerző és tanulmány, vagy könyvcím szerepel mind a hazai, mind a külföldi irodalomból.

Mindazoknak a pedagógusoknak, akik a felnőttek iskolarendszerű oktatásával, nevelésével foglalkoznak s mindazoknak a népművelőknek, akik a felnőttek további művelődéséről gondoskodnak, valamint a pedagógiai és népművelői könyvtáraknak nélkülözhetetlen támasza, segítője és eligazítója ez az úttörő könyv. Mindenkinnek a figyelmébe ajánljuk, aki a társadalomban egyre nagyobb érdeklődést keltő pedagógia iránt csak egy kicsit is érdeklődik.

Dr. Waldmann József

RAJZ ÉS MŰVÉSZET

Ajánló bibliográfia az 5—8. osztályos tanulók számára

A rajztanítás 4 munkakerettel dolgozik. Ezek közé tartozik: a képzőművészeti és népművészeti alkotások szemléltetése.

A követelmény nagy, az óraszám aránylag kevés. Az aránytalanságot jól átgondolt óravezetéssel csökkenteni lehet. A tanár felkészülését, a tanulók ismeretszerzését megkönnyíti: A tantárgyi bibliográfiák általános iskolai sorozatban (8.) most megjelent Rajz és művészet c. munka.

A vékony könyvecske egyszerű, ízléses könyvfedele utal a tartalomra.

Az ajánlott 87 könyv közül elsőnek azokat sorolja fel, amelyek az 5—8. osztályban folyamatosan felhasználható. Ezután a tantervben előírt anyagnak megfelelően osztályonként csoportosítja.

Az 1960—66. évben megjelent munkák szerepelnek a bibliográfiában. A *felvett könyvek* között találunk olyat, amely az őskortól napjainkig ad áttekintést a képzőművészet történeti fejlődéséről. Bőven akad választék olyan könyvek között, amelyek korokat, stílusirányzatokat dolgoznak fel. Sok könyv egy-egy külföldi, vagy hazai művész életével, alkotásaival foglalkozik. Nem egy könyvben találkozunk a népművészettel, a modern lakással; a piramisokkal, a panelházakkal; a különböző technikai megoldásokkal.

Az ajánlott munkák reprodukciói bőven nyújtanak szemléltetési anyagot. A könyvek olvasása bővíti a tanulók ismereteit, kiegészíti az iskolában hallottakat.

A csoportosításon belül is vannak olyan ajánlott könyvek, amelyek közelebb állnak a tanulókhöz, közérthetőbbek számukra. A tanár adjon tanácsot a tanulóknak a könyvvásárláshoz.

Az egyes munkával kapcsolatos néhány mondatos könyvismertetés jó. Az olvasó általános tájékozódást szerezhet. A rajzot tanító nem szaktanárnak különösen sok segítséget nyújt a bibliográfia.

A képzőművészek kiadványok drágák. Helyes lett volna feltüntetni a könyv árát.

A szemléltetésnél teljes értékű a színes reprodukció. Az illusztráció száma mellett jelezni kellett volna, hogy hány színes melléklet van a könyvben.

Dicséret illeti a szerzőt és munkatársait, akik a rajztanításnál felhasználható irodalmat jól áttekinthető csoportosításban feldolgozták.

Tóth József

Bihari J.—A. N. Tyihonov:

AZ OROSZ IGESZEMLELET MÓDSZERTANI ÚTMUTATÁSOK AZ OROSZ IGESZEMLELET TANÍTÁSÁHOZ

Tankönyvkiadó, Budapest, 1968.

„Az igeaspektusok az orosz igék épületének a sarkkövét képezik” — Bjelinszkij, s ezt a mondatot választják művük mottójául a szerzők. Az igezemlélet valóban az orosz ige legfontosabb sajátossága, és az orosz ige formarendszerében nincs egyetlen olyan grammatikai alak sem, amely ne tartalmazna aspektus-jelentést is. Az igeaspektus kihatással van más igealakok képzésére, hiszen az, hogy milyen igealakokat képezhetünk, vagy nem képezhetünk, az igezemlélet jelentésétől

függ. Mivel ilyen fontos, mondhatni meghatározó szerepe van az igeaspektusoknak az orosz nyelvben, nagy figyelmet kell fordítani arra, hogy elsajátítsuk helyes használatukat. A nem szláv nyelvek többségében, így a magyarban sincs meg az igeaspektus kategóriája, ezért nagy nehézséget jelent a más anyanyelvűeknek az orosz igék helyes használatának megtanulása. Éppen azért, mert az orosz igék aspektusának helyes használata rendkívül fontos az orosz nyelv érthetősége és helyessége szempontjából a nyelvtanárok és metodikusok komoly erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy eredményes eljárásokat hozzanak létre az orosz igeszemlélet oktatására. Az eredmény egyelőre igen csekély. Ennek okául két dologt lehet felhozni:

1. 20 éve folyik hazánkban az orosz nyelv iskolai oktatása; 2. Az igeaspektus kategória elmélete még nincs teljességgel tisztázva.

E két okból eredő hiányosság pótlására törekszik a jeles magyar russzista, dr. Bihari József és szovjet társszerzője A. N. Tyihonov. Munkájukat három részre osztják:

1. Az orosz igeszemlélet mint nyelvtani kategória.

2. Módszertani útmutatások az orosz igeszemlélet tanításához.

3. Gyakorlatok és kulcs a gyakorlatok elvégzéséhez.

A könyv ilyen felosztásával feltétlenül egyet kell érteni, annál is inkább, mert ezt a könyv gyakorlati célja indokolja: Olyan „iránytűt” adni az orosz szakos tanárok és hallgatók kezébe, amelynek segítségével viszonylag könnyen tudnak tájékozódni az orosz igeaspektusok „óceánján.”

Az első rész, — szerzője A. N. Tyihonov, — azokat az ismereteket tartalmazza, amelyeket tudni kell az igeaspektusokról:

Az igeszemlélet nyelvtani tartalma; a szemléletpárok típusai, képzése; a szemlélet-hasznlát stb.

E fejezet szerzője az igeszemlélet nyelvtani tartalmát illetően főképpen az igeaspektus definíciójával foglalkozik. Teszi ezt azért, mert a nyelvészeti és módszertani irodalomban az igeszemlélet definíciójának igen sok változatával találkozhatunk, amelyek valamennyien néhány alapvető igeaspektus-definíció változatai. Ilymódon az orosz tankönyvekben és módszertani irodalomban az igeszemléletnek az a definíciója terjedt el, amely szerint a folyamatos igék a cselekvés tartósságát, hosszadalmasságát, a befejezett igék pedig a cselekvés befejezettségét, időben való körülhatároltságát fejezik ki. A szerző ezzel a tankönyvekben és kézikönyvekben levő meghatározással nem ért egyet és a példák egész sorával bizonyítja, hogy a befejezettség nem csak a befejezett, hanem

a folyamatos igékre is alkalmazható. Pl.: A múlt időben, mert a múlt idő bármely alakja kifejezhet olyan cselekvést, amely a beszéd mozzanat előtt szűnt meg. Az ige rezultatív tulajdonságával kapcsolatosan a szerző utal arra, hogy a folyamatos igéknek is lehet rezultatív jelentése, annak ellenére, hogy a cselekvés eredményességére való utalás közelebb áll a befejezett igékhez. Mintegy konklúzióként Tyihonov megállapítja, hogy az általa felsorolt példákban kifejezésre jutó szemlélet a folyamatos igék tulajdonsága, amelyek a befejezett igékkel együtt, a maguk ellentétességében alkotják tulajdonképpen az igeszemlélet tulajdonságát.

A második rész, — szerzője dr. Bihari József, azokat a lényegesebb módszertani eljárásokat és elveket tartalmazza, amelyeknek a megvalósítása nélkülözhetetlen az alap- és a középfokú orosz nyelv oktatásában. Az ajánlott elvek és eljárások kidolgozását az általános iskola nyolcadik és a gimnázium negyedik osztályában végzett felmérésre alapozza a szerző, amikor is a felmérés során rájött: A tanulókkal nem gyakorolják eléggé az igealakokat, s ezért nem alakulnak ki bennük a szükséges készségek és képességek. Az általános iskolai tankönyvekben mindössze négy gyakorlat foglalkozik az igeszemlélettel, ami aligha biztosíthat olyan tájékozottságot, amely alapul szolgálhat a középiskola további munkájához. De szegényesek a középiskolai tankönyvekben levő igeszemlélet tanításával kapcsolatos gyakorlatok is.

Nem is szólva arról, hogy a tankönyvek pontatlanul, sőt olykor helytelenül magyarázzák az igeaspektusok jelentését, ezzel gyakran megtevesztik nemcsak a tanulókat, hanem még a tanárt is. Ezért a szerző azt javasolja, hogy állítsuk vissza az oktatómunka középpontjába az igeszemlélet lényegét. Az orosz ige tanítása nem lehet eredményes, ha nem ismerjük az aspektus alakok használatának és a határozószókhöz való kapcsolhatóságának alapvető törvényszerűségeit. Így ebben a fejezetben a következőkre kapunk választ:

Az orosz igeszemlélet hazai oktatásának hiányosságai és kiküszöbölési módja; az orosz igeszemlélet oktatásának általános módszertani kérdései; az orosz igeszemlélet általános iskolai tanításának módszertani kérdései (tantervi követelmények, az igeszemlélet elméletének melyik változatát tanítsuk az általános iskolában); az igeszemlélet tanítására, felhasználható igék száma és felsorolása stb.

A harmadik rész olyan feladatokat tartalmaz, amelyek példaanyagot szolgáltatnak az orosz nyelvtanárok munkájához és elősegítik az első rész tartalmazta elméleti ismeretek gyakorlati alkalmazását.

Jó és hasznos munkával gyarapodott a magyarországi orosz nyelvoktatás. Fő erénye a könyvnek, hogy az általános és a középiskolai tananyagra konkretizálva közelíti meg a probléma megoldását.

Dr. Erdei Mihály
Szeged

TANULMÁNYOK A GYÓGYPEDAGÓGIA KÖRÉBŐL

(Tankönyvkiadó Bp. 1968. 187. l.)

Lovász Tibor, Illyés Sándor és Dr. Göllész Viktor tollából olvashatunk e kötetben tanulmányokat, amelyek a gyógypedagógia egy-egy területéről adnak áttekintést. A könyv nemcsak gyógypedagógus-tanárokat érdeklő, hanem hasznos olvasmányoknak bizonyul az általános iskolai tanárok számára is, mert bizony elég gyakran találkoznak gyógypedagógiai problémákkal a napi pedagógiai gyakorlatban. Különösen érdekes Dr. Göllész Viktor: A gyógypedagógia és a fogyatékosok rehabilitációja kapcsolatairól c. munkája.

Függ Tiborné
Hódmezővásárhely

V. I. Zimin:

KRÁTKIJ FRAZEOLÓGICSESZKIJ SZLOVÁRJ RUSSZKOVO JAZIKA

Néhány héttel ezelőtt egy érdekes könyvecske került ki a Patrissz Lumumba nevet viselő Népek Barátsága Egyetem nyomdájából: a „*Kratkij frazeologicseskij szlovárij russzkovo jazika*.” A szótár összeállítója az a Valentyin Iljics Zimin kandidátus, aki már évek óta foglalkozik külföldi diákokkal, aspiránsokkal és a Lomonoszov Egyetem Előkészítő Fakultására továbbképzés céljából érkező orosz szakos tanárokkal.

A nemrég megjelent és gyorsan elkelte komoly munka, „Az orosz nyelv frazeológiai szótára” (Moszkva, 1967.) után Zimin munkája egyáltalán nem törpül el mint egyéni vállalkozás, mivel mind koncepciójában, mind gyakorlati jellegében bizonyos mértékű haladást jelent néhány eddigi szovjet és más, külföldi, hasonló jellegű kiadványhoz képest.

Zimin észrevette azt, amit a szovjet kollegák már többször szóvá tettek: a Szovjetunióba érkező diákok jelentős részének az orosz beszéde szegényes, színtelen, mesterkelt; a többszörösen „agyondesztyillált” tankönyv azt viseli magán, mivel tankönyveink egy részéből még mindig hiányzik az orosz nyelv „sava-borsa”: az élő, orosz köznyelvre jellemző, tipikus orosz fordulatok.

Zimin gyűjteménye 684 frazeológiai fordulatot értelmez „a leggyakoribb frazeológizmusok” közül. Ezek között vannak — a vinogradovi értelmezés szerint — idiómák (szebje na ume, kak pity daty, sutka szkazaty, kak nyi v csom nye bivalo, nyi k szelu nyi k gorodu, tak szebje, kromesnij ad, zopaszty vproszak, szobaku szjeszty, zamority cservjaka stb.), frazeológiai egységek (vinozity szor iz izbi, plity po tyicsenyiju, noszity na rukah, mahnuty rukoj, viszoszaty iz palca, szkality zubi, kak rukoj sznyalo stb.) és frazeológiai kapcsolatok. (Szcsitannije dny, bez uma, bez pamjatyi, pri szmertyi stb.)

Zimin nagyon helyesen legtöbbit az idiómák és a frazeológiai egységekből magyaráz, mivel a frazeológiai kapcsolatokat a kis- és középszótárak jelentős része is elég alapos szemantizációval közli. A szerző az 1963-ban megjelent „Francia—orosz frazeológiai szótár” összeállítója nyomdokain jár, amikor a frazeológiai fordulatokat a fordulat minden egyes szavánál közli, de csak egy helyen értelmezi, s ad irodalmi vagy köznyelvi példát, illusztrációt, rámutatva ezzel az adott fordulat funkcionálására konkrét esetben és szövegösszefüggésben.

A gyűjtemény anyaga stilisztikai szempontból is sokrétű. A túlnyomó többségben lévő köznyelvi kapcsolatok mellett megtalálhatók a humoros színezetű fordulatok (nalomaty drov, kot naplakal, bolsaja siska, szteljanij vorobej, dudki!, zablugyityszja v trjoh szosznah...) éppúgy, mint az erősen irodalmi jellegűek (v mgnovenyje oka, pusecsojne mjaszo, voszprjanuty duhom, razrubity gorgyijev uzal, kameny pretknovenyija, plecsom k plecsu...) a „fennkölt stílus” elemei (kanuty v Letu, ploty i krovj) avagy az archaikus fordulatok. (prikazaty dolgo zsity, ot-daty bogu dusu...).

Zimin szótárának feltétlen előnye az egyszerű, világos jelentésfeltárás és a nagyszámú köznyelvi frazeológiai fordulat funkcionálását meggyőzően, pontosan illusztráló sok köznyelvi és újságnyelvi példa. Az igen alapos és sokoldalú szemantizáció helyenként eléri a nagy frazeológiai szótár precizitását. (Pl. szojtyi szo szceni, 81. lap; projtji szkvoz ogony i vodu i mednije trubi, 71. lap — jóllehet ennek az utóbbinak pejoratív jelentése is lehet!)

A „szkatyertyju doroga!” fordulatnak csak a mai jelentését adja meg Zimin (79. lap), jóllehet nem ártana a korábbi, elsődleges jelentést is közölni („Szerencsés utat!”), mivel ez a jelentés a 19. század néhány klaszszikusának művében is előfordul (pl. Osztrovszkij „Vihar”), s találkozhat vele az irodalom iránt érdeklődő és az oroszul tanuló.

Zimin a gyűjteményt elsősorban a külföldi diákoknak szánja, s éppen ezért a diákélet jellegzetes, közismertebb, gyakoribb fordulataiból még többet is adhatott volna.

Akarva vagy akaratlanul két szólást is közlöl a gyűjtemény (nyet dima bez ognya, 52. lap; igra nye sztoit szvecs, 35. lap), amelyek egyikét a nagy frazeológiai szótár is közli.

Zimin szótára a közölt fordulatoknál nemcsak a használati szférát (stílusréteget) jelölö meg, hanem a fordulat szinonimáit, helyenként antonimáit is igyekszik megadni, jóllehet azok felsorolása nem mindig teljes. Pl. a „prikazaty dolgo zsyty” frazeologizmusnak a szótárban felsorolt szinonimáin kívül még a következők is tagjai a szinonimasornak: ujtyi v mir inoj, otojtyi v vecsnoszyty, iszpusztyity duh, prosztyityszja sz zsziznyju, zasznyty navek, lecs kosztymi, paszty'ot cszej-to ruki, zakrity glaza...)

A frazeologizmusok egyes jelentésére kö-

zölt irodalmi példák esetében nemcsak a szerzőt tüntetem fel volna, hanem a forrásművet is, amelyből az adott idézet való. Így teszi ezt „Az orosz nyelv frazeológiai szótára” is.

Eme apró hiányosságok ellenére Zimin gyűjteményét feltétlenül haszonnal forgathatja minden oroszul tanuló; lett legyen az diák vagy orosz szakos tanár. Olyan hasznos segédkönyvünk lehet, amely hozzájárulhat a helyenként „hungarizmusos” mondatszerkesztésünk csiszolásához. Közismert, hogy jó néhány orosz frazeológiai fordulat szórendje épp fordítottja a magyar ekvivalensnek. (dnyom i nocsju, vzad i vperjod, tam i szjam, nyi tam, nyi szjam stb.)

Zimin gyűjteménye ezekből is tartalmaz egypárat (nyi to, nyi szjo, nyi riba nyi mjaszo) azok számára, akik valóban komolyan és behatóan óhajtanak foglalkozni az orosz nyelvvel.

Hajzer Lajos

MUSZTY LÁSZLÓ

Szinte hihetetlennek tűnt, amikor augusztus közepén szétröppent a megdöbbentő hír: Muszty László meghalt. A szaktárgyi módszertan kiváló elméleti és gyakorlati művelője távozott benne váratlanul az élők sorából.

Nagy utat tett meg, amíg a falusi tanító a nevelők nevelőjévé, több ezer tanítványt kibocsátó főiskolai oktatóvá és az anyanyelvi képzés országosan ismert szakteknintélyévé vált. Lángoló pedagógus hivatásérzet, igazi kutató elme és hatalmas akaratereő kellett hozzá. Mindezek alapvető emberi vonásaihoz tartoztak.

Írásait a magyar szakos tanárok szerte az országban ismerik és hasznosítják. Az *iskolai ifjúsági olvasómozgalomról* és a *Házi olvasmányok elemzése az általános iskolában* című könyvek társszerzője, mintegy száz tanulmány, cikk írója, tankönyvek, tanári kézi- és segédkönyvek rendszeres lektora volt. Az anyanyelvi műveltség egységben történő oktatásának, a korszerű szemléltetés megvalósításának, a modern szakkörvezetés módszereinek és formáinak problémáiban megjelent írásai még sokáig nélkülözhetetlenek lesznek, akár csak főiskolai jegyzetei, amelyekből sok száz pedagógus-jelölt tanulta és tanulja a szaktárgyi módszertant. Szava az ország határain túl is visszhangra talált: az újvidéki rádió pl. rendszeresen közölte nyelvművelő és módszertani dolgozatait. Érdeklődési köre rendkívül sokirányú volt. Csupán a példa kedvéért említjük hagyománygyűjtő tevékenységét, amelynek eredményeit számos cikkben és a Pécsi Rádió rendszeresen sugárzott adásaiban publikálta.

Még nem gondolt pihenésre. Telve volt ambíciókkal, ötletekkel, tervekkel. A közelmúltban kezdett hozzá egy tanári kézikönyv megírásához, amely nagy tudásának, rengeteg tapasztalatának, sok hasznos mondanivalójának tudományos igényű összegezése lett volna. Teljes szellemi és testi frissességben lepte meg a gyilkos kór, amely néhány héten belül végzett vele.

Halálával nagy veszteség érte a Módszertani Közleményeket is, amelynek állandó és termékeny szerzője volt.